

ВЗАЄМОДІЯ СУБ'ЄКТІВ В ІННОВАЦІЙНОМУ МОДУЛЬНО-РОЗВИВАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ*

Наталія БАМБУРАК

науковий співробітник
науково-дослідницького центру "Економіка вищої освіти"
Тернопільського державного економічного університету

Copyright © 2006

Висвітлюється інноваційний соціально-культурно-психологічний простір, який зреалізовує базові характеристики та атрибутивні компоненти повнофункціональної взаємодії суб'єктів освітньої діяльності, а відтак забезпечує розгортання позитивно збагаченої Я-концепції особистості.

Однією із актуальних проблем освітньо-виховного процесу є пошук внутрішніх особистісно-духовних резервів учня та вчителя, розкриття природи, структури, функцій, генези Я-концепції як важливого структурного компонента особистості та технології її життєтворчості. У стародавній слов'янській абетці, на відміну від сучасної, де буква Я - остання, саме з "Аз" розпочиналось знання, а відтак і людина. "Азм єсть" являло собою універсальну, всеосяжну формулу неповторного індивідуального буття" [6, с. 284]. Усвідомлення цієї унікальності сприяє формуванню внутрішнього образу Я, котрий, проєктуючись назовні, вибудовує відповідний стиль життя особи. Я-концепція як базовий чинник організації життєвого простору індивіда забезпечує його самість, автентичність за різних життєвих ситуацій, цілісність і внутрішню узгодженість особистості; визначає характер та особливості інтерпретації надбаного досвіду і ціле формувальності мислєдіяльності індивіда, надаючи їм особистісно-індивідуально-універсумного смислу.

Падіння соціального престижу традиційної системи освіти, професійна дезорієнтованість, неспроможність забезпечити нагальні життєві потреби породили цілу низку особистісно-сміслових проблем учасників навчально-виховного процесу - особистісну тривожність, нестабільність, негативну Я-концепцію, неадекватну самооцінку, низький рівень домагань тощо. Адже сучасна школа зорієнтована лише на монологічну роботу вчителя, яка дає хороший академічний результат (передача наукових знань та їх пізнавальне використання) і не забезпечує індивідуального розгортання позитивно збагаченої Я-концепції учнів.

* Дослідження здійснене в рамках індивідуальної теми "Особливості розвитку Я-концепції особистості за умов модульно-розвивального навчання" (Шифр: НДЦ-1.5-Ф), затвердженої Тематичним планом науково-дослідної та інноваційно-методичної роботи ІЕСО та НДЦ "Економіка вищої освіти" на 2005-2009 роки.

Водночас повноцінною соціокультурною організацією багатопроектного ведення взаємозалежного навчально-виховно-освітньо-самореалізаційного циклу є модульно-розвивальна система (А.В. Фурмана, О.Є. Гуменюк), яка зреалізовує вітакультурну стратегію як “мистецтво бачити за формальним (зовнішнім) перебігом організованого освітнього процесу реальну динаміку психокультурного розвитку людини...” [8, с. 8], а саме розумовий, соціальний, психосмисловий і духовний розвій індивідуального світу Я особистості [4; 5; 8; 9]. Інноваційний соціально-культурно-психологічний простір, через який розгортаються різні форми активності і самоактивності особи, актуалізує наступні власні характеристики та атрибутивні елементи, котрі сприяють формуванню вітакультурного досвіду кожного учасника освітніх взаємостосунків, які, своєю чергою, забезпечують творення індивідуальних інваріантів позитивної Я-концепції особистості (*див. рис*).

1. Суб’єктивність - атрибутивні компоненти:

- *когнітивний* - гносеологічна інформація отримана шляхом спостереження та інтроспекції, що сприяє формуванню позитивного світобачення та самовідчуття, а відтак відбувається зародження і розвиток потребо-мотиваційних станів та смислових структур учасників освітньої діяльності;

- *емоційний* - породжує оцінки та емоції внаслідок гратифікації (задоволення) та фрустрації потреб, які спричинені самовираженням, самореалізацією та пошуком власного сенсу життя особистості;

- *конативний* - автокомунікація (внутрішній діалог), яка забезпечує виникнення відчуття соціального, причетності до творення норм і правил діяння, схем сприймання, мислення, постановки та вирішення проблем (процес не утвердження Я суб’єкта у просторі);

- *ціннісний* - самоздійснення та самоосягнення учнем ціннісних соціально-регуляційних диспозицій у соціумі.

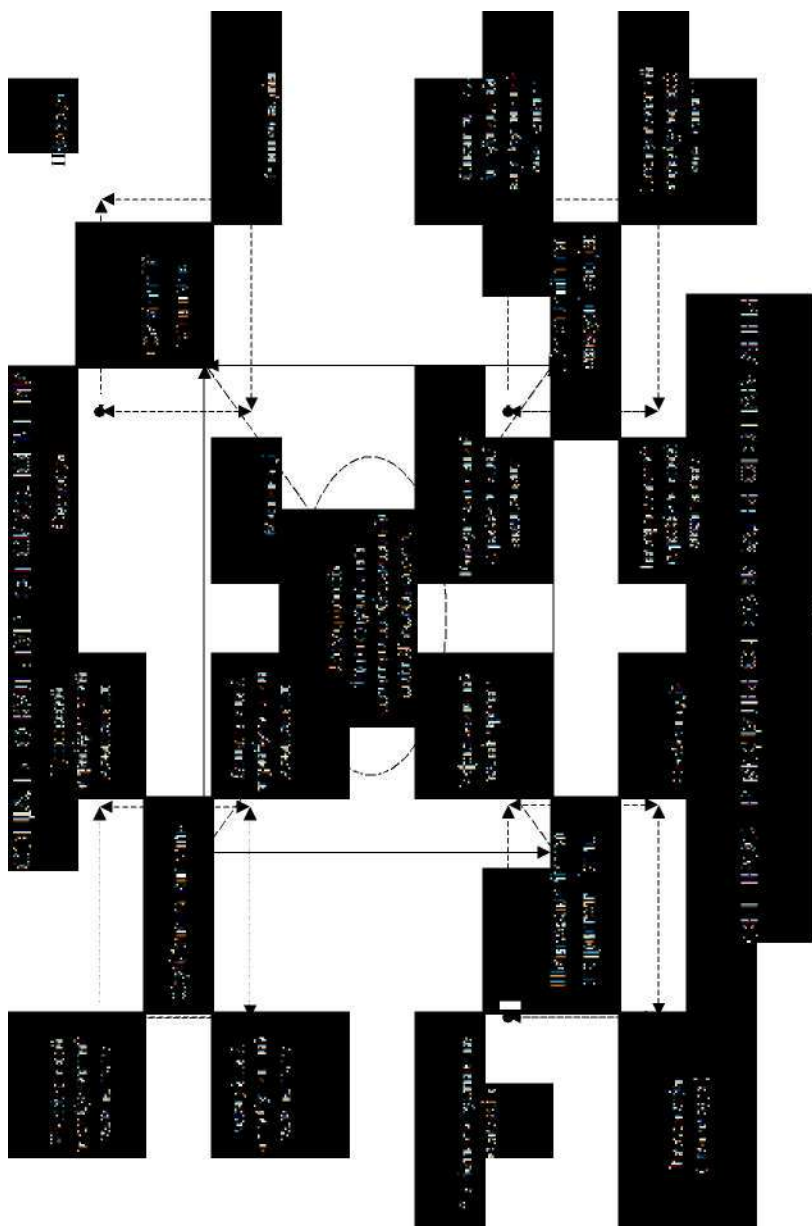
2. Паритетність - атрибутивні компоненти:

- *рівність ситуативних статусів* - учасники освітньої діяльності є рівноправними партнерами у здобуванні та творенні кращого ментального (вітакультурного) досвіду нації та людства;

- *інтерація* - вчитель та учень активні творці розвивальної взаємодії не тільки в оцінюванні, контролі, керівництві освітнім процесом, а й в осмисленні та розвої власного Я і найближчого довкілля;

- *свобода дій* - педагог та вихованці актуалізують широкий спектр соціально-психологічних ролей (Я-інтелектуал, Я-дослідник, Я-творець, Я-художник, Я-естет, Я-проектувальник та ін.), за допомогою яких кожен утворює, конструює й реалізує той персоніфікований соціум, де самостверджується як суб’єкт, особистість, індивідуальність, універсум, а тому є ініціатором та виконавцем вчинків добра, краси, істини, віри, любові [2; 5];

- *рефлексивний моніторинг* - відстежується мисленнєвий аналіз актуальної міжособистісної взаємодії та рефлексивно-креативне переосмислення і корекція власних позицій у конкретному довкіллі (становлення трансверсальної соціально-культурної ідентичності) [3].

Характеристики та атрибутивні компоненти повнофункціональної взаємодії суб'єктів освітньої діяльності

3. Повноцінна комунікація - атрибутивні компоненти:

- *комунікативний* - як соціальний діалог, котрий характеризується обміном інформації між суб'єктами освітньо-виховного процесу, стимулюючи само-реалізацію кожної сторони паритетних взаємин;
- *інтерактивний* - діловий обмін (S-O-S взаємодія) під час спільного прийняття та реалізації рішень соціально унормованої навчально-виховної організованості;
- *перцептивний* - психологічний обмін у системі міжособистісних стосунків, де має місце вартісне осягнення партнера та самого себе;
- *спонтанно-інтуїтивний* - духовний обмін, який сприяє внутрішньому само-пізнанню та самореалізації кожного учасника організації шляхом освітньої рефлексії подій і результатів вчинання [1; 4].

4. Освітній вчинок - атрибутивні компоненти:

- *ситуація* - як “просторово-часова конфігурація сил, смислів, дій...” [7, с. 27], яка утворюється й функціонує у суб'єктно-універсумній конфігурації;
- *мотивація* - виникає повноцінна полімотивація як першопричина взаємодії, здобуття і творення кращого загальнолюдського досвіду, що й сприяє утвердженню позитивного ставлення до себе в цілому;
- *вчинкова дія* - відбувається актуалізація конкретного вчинкового акту та оцінково-корекційні дії своїх розумових і соціальних можливостей, які спрямовані на самоаналіз, саморозвиток особистісного потенціалу;
- *післядія* - як підсумок та самовдосконалення власних вчинків, котрі стають надважливим психологічним підґрунтям для формування і розвитку гуманно-рефлексивного Я [5; 7; 9].

Отже, вітакультурне моделювання соціально-культурно-психологічного простору за умов інноваційного навчання зреалізовує повнофункціональну взаємодію суб'єктів освітньої діяльності, котра сприяє формуванню двох стилів організаційної поведінки, а саме *первинно-генетичного* (відсутність ціннісного механізму регуляції у міжособистісних стосунках; зародження полярних взаємин “симпатія - антипатія”, “емпатія - байдужість” тощо) та *нормативно-ціннісного* (активна причетність індивіда до організаційної життєдіяльності), які забезпечують розвій індивідуально повної внутрішньої (духовної) свободи Я-концепції особистості та досягнення нею рівня мудрості як сенсу власного буття.

1. Андреева Г.М. Социальная психология: Учеб. пос. - М.: Аспект-Пресс, 1999. - 376 с.
2. Бамбурак Н. Аналіз інноваційних моделей навчання за параметричними ознаками Я-концепції // Психологія і суспільство. - 2002. - № 3-4. - С. 124-141.
3. Бамбурак Н. Становлення трансверсальної соціально-культурної ідентичності особистості за інноваційних умов навчання // Технологія інноваційного пошуку в системі вищої освіти (зб. мат. до регіон. наук.-метод. конференції). - Тернопіль: Економічна думка, 2002. - С. 28-29.
4. Гуменюк О.Є. Методологічна план-карта дослідження інноваційно-психологічного клімату // Вітакультурний млин. - 2005. - Модуль 2. - С. 12-17.
5. Гуменюк О.Є. Психологія Я-концепції: Монографія. - Тернопіль: Економічна думка, 2002. - 186 с.
6. Мистецтво життєтворчості особистості: Наук.-метод. посіб.: У 2 ч. / Ред. В. М. Доній та ін. - К., 1997. - Ч. 1: Теорія і технологія життєтворчості. - 392 с.
7. Роменець В.А., Манаха І.П. Історія психології ХХ століття. - К: Либідь, 1998. - 992 с.
8. Фурман А. Постаєння освітології, або похід за горизонт відомого // Психологія і суспільство. - 2003. - № 4. - С. 5-9.
9. Фурман А. Система інноваційної освітньої діяльності модульно-розвивальної школи та її комплексна експертиза // Психологія і суспільство. - 2005. - № 2. - С. 29-75.